

OM DEN DANSKE OVERSÆTTELSE AF ADAM SMITH OG SAMTIDENS BEDØMMELSE AF DEN

AF HANS DEGEN

DA Nationaløkonomiens »Fader« i Aaret 1776 udgav sit berømte Værk: *Inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*, var der endnu ikke fremkommet noget dansk Værk, der fortjener at nævnes i de økonomiske Videnskabers Litteraturhistorie som et Led i den Udvikling, de økonomiske Teorier har gennemløbet i de sidste Aarhundreder¹).

Aarsagen til denne Mangel paa Værker, indeholdende for Samtiden nye Idéer og Tanker, maa formentlig snarere søges i vort Lands datidige politiske, sociale, økonomiske og produktionsmæssige Organisation end i manglende Interesse for »Statsøkonomien« og de Problemer, Økonomien tager op til Behandling. I Tiden efter Holbergs Død skortede det under alle Omstændigheder ikke paa Interesse for Nationaløkonomien; tværtimod kan man sige, at Tiden var præget af den mest levende Interesse for Spørgsmaal af økonomisk Art, hvilket f. Eks. kommer til Udtryk i første Bind af »Danmarks og Norges økonomiske Magasin«²), hvor det hedder om Samtiden: »Dette efter Anseende økonomiske Seculum«, eller som det siges i Forordet til ottende Bind af samme Værk: »Aldrig var Verden mere økonomisk sindet«. Man gaar næppe for vidt, naar man hævder, at Interessen for Økonomi

¹) »Sie werden selbst finden, dass solche Schriftsteller gerade den meisten Werth haben müssen; aber ich glaube nicht, dass wir Werke dieser Art in der dänischen Sprache besizen. . . . Zeigen Sie mir in der dänischen Sprache Schriften eines Smith, Stewart, Necker unde Herzberg«. (*C. U. D. v. Eggert: Ueber dänische Statskunde. København 1786*). Se ogsaa *Olufsen: Grundtræk af den practiske Statsøkonomi. København 1815, Side XLV—XLVI*: »Den danske Litteraturs Forraad i denne Videnskab er snart nævnet. Foruden Oversættelsen af Smiths Værk og af Fabricius Begyndelsesgrunde til de økonomiske Videnskaber, samt Schyttes lidet lærerige og ufuldendte Staternes indvortes Regering, har vores Sprog intet Værk, som omfatter hele Videnskaben«.

²) Udkom i Aarene 1757—64 i 8 Bind.

OM DEN DANSKE OVERSÆTTELSE AF ADAM SMITH OG SAMTIDENS BEDØMMELSE AF DEN

AF HANS DEGEN

DA Nationaløkonomiens »Fader« i Aaret 1776 udgav sit berømte Værk: *Inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*, var der endnu ikke fremkommet noget dansk Værk, der fortjener at nævnes i de økonomiske Videnskabers Litteraturhistorie som et Led i den Udvikling, de økonomiske Teorier har gennemløbet i de sidste Aarhundreder¹).

Aarsagen til denne Mangel paa Værker, indeholdende for Samtiden nye Idéer og Tanker, maa formentlig snarere søges i vort Lands datidige politiske, sociale, økonomiske og produktionsmæssige Organisation end i manglende Interesse for »Statsøkonomien« og de Problemer, Økonomien tager op til Behandling. I Tiden efter Holbergs Død skortede det under alle Omstændigheder ikke paa Interesse for Nationaløkonomien; tværtimod kan man sige, at Tiden var præget af den mest levende Interesse for Spørgsmaal af økonomisk Art, hvilket f. Eks. kommer til Udtryk i første Bind af »Danmarks og Norges økonomiske Magasin«²), hvor det hedder om Samtiden: »Dette efter Anseende økonomiske Seculum«, eller som det siges i Forordet til ottende Bind af samme Værk: »Aldrig var Verden mere økonomisk sindet«. Man gaar næppe for vidt, naar man hævder, at Interessen for Økonomi

¹) »Sie werden selbst finden, dass solche Schriftsteller gerade den meisten Werth haben müssen; aber ich glaube nicht, dass wir Werke dieser Art in der dänischen Sprache besizen. . . . Zeigen Sie mir in der dänischen Sprache Schriften eines Smith, Stewart, Necker unde Herzberg«. (*C. U. D. v. Eggers: Ueber dänische Statskunde. København 1786*). Se ogsaa *Olufsen: Grundtræk af den practiske Statsøkonomi. København 1815, Side XLV—XLVI*: »Den danske Litteraturs Forraad i denne Videnskab er snart nævnet. Foruden Oversættelsen af Smiths Værk og af Fabricius Begyndelsesgrunde til de økonomiske Videnskaber, samt Schyttes lidet lærerige og ufuldendte Staternes indvortes Regering, har vores Sprog intet Værk, som omfatter hele Videnskaben«.

²) Udkom i Aarene 1757—64 i 8 Bind.

var en Modesag, og at Ordene »Økonomi« og »økonomisk« næsten var blevet Slagord for Datiden. Men var det end blevet Mode at være økonomisk interesseret, var Moden i dette Tilfælde i Stedet for at være flygtig, tværtimod særdeles varig. Endnu i 1782 siges det i Maanedsskriftet »Dansk Museum« til Karakteristik af Samtiden, at man i vid Udstrækning var »forelsket« i økonomiske og politiske Spekulationer og Betragtninger, og endnu saa sent som i Aarene 1812—1813 var Tiden saa økonomisk interesseret, at Statens Ledelse fandt det hensigtsmæssigt, at Rentekammerets og General-Landoeconomi- og Commerce-Collegiets Betjente fulgte Professor Christian Olufsens Forelæsninger over »Grundtræk af den practiske Statsøkonomi«.

Naar Adam Smiths Bog udkommer i dansk Oversættelse i København allerede i Aarene 1779—1780 — altsaa knap fire Aar efter Bogens Fremkomst i Forfatterens Hjemland — kunde man være tilbøjelig til at betragte Samtidens stærke økonomiske Interesse — saaledes som den ovenfor er antydnet — som den direkte Aarsag til Bogens hurtige Oversættelse og ikke blot som gunstig Betingelse for dens Fremkomst.

Skal man nu saa mange Aar efter med nogen Sikkerhed prøve at afgøre, om det var interesseret »Følgen med« eller Tilfældigheder, der saa omgaaende gav os en Oversættelse af Adam Smiths Bog, lønner det sig at se paa Oversætterens Liv og Virke og de Begivenheder, det er faldet i hans Lod at være paa nært Hold i Aarene, før han paatager sig at bringe Datidens Læseverden sin Oversættelse.

Den Mand, der kom til at oversætte Adam Smiths Bog, *Frants Dræbye*, blev født i København den 16. Juli 1740 som Søn af Brændevinsbrænder Frantsen. Han blev af Forældrene sat til Studeringerne og blev i Aaret 1761 dimitteret fra Kiøbenhavns Skole, for fem Aar senere at tage theologisk Embedseksamen.

Kort Tid efter at være blevet Kandidat blev han knyttet til Christiania-Købmanden James Colletts Hus som Huslærer for Husets Sønner. Dræbyes Tilknytning til den norske Storkøbmands Hus har sikkert ikke været uden Betydning for hans senere Virksomhed som Oversætter af Adam Smith. Dræbye, der var opvokset og havde studeret i København, har uden Tvivl følt den Forandring, det dengang maatte være, at komme fra Danmark med dets stærke Tilknytning til tysk Aandsliv og Tænkemaade, og alt hvad tysk var, op til Norge — og ydermere til et stort norsk Han-

delshus — med dets Forbindelser med England. Dette fik saa meget større Betydning, som det faldt i Dræbyes Lod at foretage en Rejse med James Colletts Sønner rundt til Europas forskellige og mest betydende Lande, en Rejse, der netop gik til England i Aaret 1776, da Adam Smiths Bog udkom.

Her har Dræbye formodentlig, med den norske Købmands Sønner som Bindeled, haft sin Gang i engelske Købmandskredse og derigennem faaet yderligere Kendskab til engelske Forhold. Hvad kan vel være mere naturligt at antage, end at Adam Smiths netop da udkomne Bog har været staaende Samtaleemne, og at den Betydning, man har tillagt Bogen, har været saa stor, at Dræbye har faaet Lyst til at give ogsaa den danske og norske Læseverden Kendskab til et saa aktuelt og omdiskuteret Værk.

Da Frants Dræbye i Slutningen af Aaret 1776 var vendt tilbage til Danmark for at tage blivende Ophold og havde faaet Ansættelse som Chef for Øconomi- og Commerce-Collegiets norske Sekretariat¹⁾, gav han sig i Lag med Oversættelsen. Hvornaar Dræbye har konfereret med Ud giveren, Gyldendal, kan ikke fastslaaes, da der hverken findes Breve eller Kontrakt²⁾ angaaende Oversættelsen og de Vilkaar, under hvilke Dræbye arbejdede dermed, men megen Sandsynlighed taler for, at Dræbye først mellem Venner og Bekendte har maattet fremskaffe et vist Antal Subscribenter, hvilket maaske ogsaa kan forklare, at en betydelig Mængde af Subscribenterne var Nordmænd³⁾.

Nogen egentlig offentlig Subscriptionsindbydelse synes ikke at være udsendt, i hvert Fald finder man ved en Gennemgang af Adresse-Contoires Efterretninger først Mandag den 9. August (No. 130) og Onsdag den 11. August (No. 132) følgende Avertissement:

»Det ypperlige Skrift, af den berømte Doctor Adam Smith ved Universitetet i Glasgow, kaldet Undersøgelser over Naturen og Aarsagen til National-Velstand, som Hr. Sekretær Frants Dræbye oversætter paa

¹⁾ I Ansættelsesh brevet kaldes Dræbye studiosus. Han blev udnævnt til Kammerraad 1781, Kommitteret 1785. Var paa Grund af Sygdom afskediget fra 1788 til cirka 1795. Blev Justitsraad 1797, Etatsraad 1804. Medlem af den Kongelige Fabriksdirektion i Tiden 1783—1789. Afskediget 1804. Død den 16. Januar 1814 i Sorø.

²⁾ Gyldendals Archiv findes i Nye Kongelige Samling.

³⁾ Det hedder saaledes i Forordet til 1. Bind: »Det behøvende Antal Subscribenter, hvoraf den største Deel er i Norge, har endelig sat mig i Stand til at levere mine Landsmænd den berømte Adam Smiths Undersøgelser om National-Velstandens Natur«.

dansk, er under Pressen, og den første Deel udkommer sidst i September; om endnu nogen har forsømt at subscribere herpaa, behage de at melde sig inden denne Maanedes Udgang hos Gyldendal i Silkegade Nr. 66«.

Bogen hvis Forside-Teksts nøjagtige Ordlyd blev: »Undersøgelser om National-Velstands Natur og Aarsag af Doctor Adam Smith, Medlem af det Kongelige Videnskabernes Selskab i London og forhen offentlig Lærer i Moral-Philosophien ved Universitetet i Glasgou. Af det Engelske oversat og med nogle Anmærkninger oplyst af F. Dræbye«, har i hvert Fald for første Dels Vedkommende været at faa i Handelen fra 4. Oktober 1779, thi Mandag den 4. Oktober (No. 162), Onsdag den 6. Oktober (No. 164) og Fredag den 15. Oktober (No. 169) findes i Adresse-Contoirs Efterretninger følgende Meddelelse fra Gyldendals Boghandel:

»Fra Pressen er nu færdig: Undersøgelser om National-Velstands Natur og Aarsag, af Doctor Adam Smith, Medlem af det Kongelige Videnskabernes Selskab i London, og forhen offentlig Lærer i Moral-Philosophien ved Universitetet i Glasgou; af det Engelske oversat, og med nogle Anmærkninger oplyst af F. Dræbye. Første Deel. Subscriberne bekomme Eksemplaret paa Trykpapiir for 7 Mk. og paa Skrivpapiir for 9 Mk., men andre Kjøbere for 9 Mk. paa Trykpapiir og 10 Mk. paa Skrivpapiir hos Boghandler Gyldendal i Silkegade Nr. 66. Den anden Tome bliver færdig i Vinter«.

Hvad end Aarsagen har været, blev Løftet om at »anden Tome« skulde blive færdig i Løbet af Vinteren ikke holdt, thi først den følgende Sommer finder man i Adresse-Contoirs Efterretninger for Mandag den 12. Juni (No. 96), Onsdag den 21. Juni (No. 102) og Fredag den 30. Juni (No. 107) følgende:

»Den anden Deel af Undersøgelser om National-Velstands Natur og Aarsag, af Doctor Adam Smith, Medlem af det Kongelige Videnskabernes Selskab i London, forhen offentlig Lærer i Moralphilosophien ved Universitetet i Glasgou, af det Engelske oversat og med nogle Anmærkninger oplyst af F. Dræbye. Hertil føjet Gouverneur Pawns Brev til Forfatteren af hvilke nogle af de i dette Værk fremsatte Læresætninger prøves, er nu færdig fra Pressen, og ialt stor 49 Ark, som paa Trykpapiir koster 1 Rd. 3 Mk. og paa Skrivpapiir 2 Rd., men for andre Kjøbere er Prisen 1 Mk. mere hos Boghandler Gyldendal i Silkegade Nr. 66«.

Nogen Viden om Bogens Oversættelse og Udgivelse har Adam Smith selv næppe haft før senere. Det var nemlig i hin Tid Skik og Brug, naar et Værks Forfatter undtagelsesvis blev anmodet om Tilladelse til Oversættelse af hans Værk, at man betegnede Over-

sættelsen som »autoriseret«, og da dette lille Ord mangler paa Bogens Titelblad, har Adam Smiths Tilladelse næppe været indhentet.

Efter den Succes, Bogen ved sin Fremkomst fik i England endog straks efter Udgivelsen — den udkom som bekendt i 9 Udgaver i Tiden 1776—1779 — kunde man være berettiget til at vente, at Bogen ogsaa her i Landet vilde vække Opsigt og blive Genstand for ivrig Diskussion. Dette var imidlertid ikke Tilfældet; det eneste Sted, man finder Bogen nævnt straks efter Udgivelsen, er — bortset fra Gyldendals egne ovenfor nævnte Meddelelser i Adresse-Contoires Efterretninger — i »Det almindelige danske Bibliotek«s 10. Hefte for 1779 og 6. Hefte for 1780, hvor Bogen kort nævnes i Fortegnelsen over udkomne Bøger med Angivelse af Størrelse og Pris.

Først langt senere — i Aaret 1782 — er der Tale om Anmeldelse af Bogen. Anmeldelser findes kun i to af Samtidens talrige Maanedshæfter, nemlig dels i »Danmarks litterariske Progresser« (1782, 2. Bind, Side 172—175. Udgivet i Odense), dels i »Kiøbenhavnske nye Efterretninger for lærde Sager« (25. Oktober 1782, Nr. 43, Side 683—687. Udgivet i København). Anmeldelserne lød saaledes:

1. Danmarks litterariske Progresser.

Undersøgelse om National-Velstands Natur og Aarsag, af Doct. Adam Smith, Medlem af det Kongelige Videnskabers Selskab i London, og forhen offentlig Lærer i Moral-Philosophien ved Universitetet i Glasgou. Af det Engelske oversat, og med nogle Anmærkninger oplyst af F. Dræbye, København. 8to. Første Del 1779. 575 Sider. Anden Del 1780. 775 Sider. Hertil føjet Gouverneur Pawns Brev til Forfatteren, af hvilke nogle af de i dette Værk fremsatte Læresætninger prøves.

Smiths Værk er altfor bekendt, at vi skulde behøve at vise det fuldkomne i det, for at bidrage til dets Berømmelse. Vi vil alene sige dem af vores Landsmænd, som ikke kender Skriftet, at Autor ved National-Velstand forstaar: Et godt Forhold imellem en Nations frembragte Arbejde, og deres Antal, som fortærer Arbejdet, eller det som købes for samme. Frembringer et Land ikke saa meget, som dets Indvaanere behøver, og ikke har Arbejde tilovers, hvorfor det nødvendige kan anskaffes, da forringes Landets Velstand; at det baade kan forskaffe sig det nødvendige og endnu overlade andre, da vokser National-Velstanden. Doctor Smith antager Arbejdet som Maalestok i sine Beregninger, og med denne maaler han Englands Produkters Indflydelse paa Nationens Vel. Han undersøger nøje, hvad Fordel eller Skade Landet har af enhver Fabrik, hver Slags Handel og hvorvidt Kolonierne har været England tjenlige. Han glemmer heller ikke, at sammenligne sit Fødelands Tilstand med andres, og endelig bedømmer han Englands Forfatning i Henseende til National-Gælden. Over-

sætterens Anmærkninger viser, at han ikke var en skødesløs Tilskuer i England. Pawnsals Brev indeholder formentlig Indvendinger med 2de af Smiths Sætninger: 1) at Arbejdets Deling kommer af Lyst til Omtusknig, 2) at Arbejdet er Maalestokken for alle Vares ombyttelige Værdi.

I Henseende til Oversættelsen tror vi, at Læserne havde været Herr Dræbye mere forbundne, naar han havde givet dem et godt Udtog af dette Skrift, hvis udsvævende Stil gør Læseren kedsommelig. I et saadant Udtog havde Herr Dræbye og snarere undgaaet de mange Fejl imod det danske Sprog. Side 16 en Genstand og Side 1 et Genstand. Side 27 hedder det i Opskriften paa 3die Kapitel: »At Arbejdets Deeling indskrænkes ved Markedets Udstrækning«; indskrænkes er at bruges under snævrere Grændser, men Arbejdets Deling forøges, naar Markedet bliver større, altsaa indskrænkes den ikke ved Markedets Udstrækning, men forøges. Vi har ikke det engelske Grundskrift ved Haanden, men af det følgende ser vi, at Autor er af samme Mening, som vi, og at der burde staa bestemmes i Stedet for indskrænkes, saaledes er ogsaa dette Ord urigtigt brugt paa Side 514. Side 27 Steder for Stæder. Side 28 al for snæver i Stedet for alt for snæver. Side 30 aabnede den hele Verden til et Marked, i Stedet for indbød. Side 66 Nation af Jægere er vel næppe til, bedre var det at sige Jægernation, det er som nærer sig af Jagten. Side 81 og mange flere Steder staa en Slags for et Slags. Side 92 saa meget at faae saa lidt at give i Stedet for at faae saa meget at give saa lidt. Side 107 Arbejde for Arbejdere, thi Mangel paa disse og altsaa Begærlighed efter dem forhøjer Arbejdslønnen. Side 109 gærende Drikkevarer i Stedet for gærede Drikkevarer. Side 152 de store Gevinster i Lotteriet ere mindre for færre. Side 245 Sølv finder man gedigen. Side 529 bruges nøje som et Adjektivum til Odel, Ordet bruges mest som et Verbum, men bruges det adjektive, betyder det ringe, liden, og passer sig aldeles ikke her, hvor vi vilde have brugt streng. Vi kunde have anført langt flere Fejl. Disse kan være nok for at vise, at Oversættelsen kunde være bedre, naar den havde været mindre skødesløs.

2. Kiøbenhavnske nye Efterretninger om lærde Sager.

Undersøgelse om National-Velstands Natur og Aarsag af Doctor Adam Smith, Medlem af det Kongelige Videnskabers Selskab i London og forhen offentlig Lærer i Moral-Philosophien ved Universitetet i Glasgou. Af det Engelske oversat og med nogle Anmærkninger oplyst af F. Dræbye. Første Del 37 Ark. 1779. Andel Del 49 Ark, hvoraf Gouverneur Pownals Brev til Doctor Adam Smith, hvori adskillige af Grundsætningerne i hans Undersøgelse om National-Velstands Natur og Aarsag prøves, med fortløbende Sidetal indtager 6 Ark, Kiøbenhavn 1780 paa Gyldendals Forlag. Hele Værket koster 3 Rdlr.

Almindelig Velstand er af uendelig større Værdi end Rigdom, der efter dens Natur kun kan være nogle faas Del. Hin er gode Sæders, Loves, Dydens Frugt; denne fordærver Sæderne, fordriver og tilintetgør Lovenes Magt, og er i alle Henseender Lasternes Befordrerinde. Intet Land er blevet lykkeligt ved Rigdom, alle derimod, der har besiddet den, er blevet styrtede. Regeringerne burde derfor alvorligt befordre National-Velstand.

der vel ikke glimrer meget, men er til Vederlag varig og for Menneskeslægten mere velgørende, end Rigdom, hvis Glans hastig forsvinder, og efterlader sig en Elendighed, hvorunder de kommende Slægter vil sukke længe forgæves. Men hvorledes befordres National-Velstand? Dette er det vigtige Spørgsmaal, nærværende grundige og dybtstående Forfatter besvarer, der, som Herr Pownal siger, fortjener at læses med største Agtsomhed. Med sand Philosophi og taalmodig Undersøgelse har Forfatteren efterforsket de Grundsætninger analytisk, hvormed Naturen først bevæger, og derpaa leder de menneskelige Handlinger hos hver enkelte Person og i Selskab. Han har derpaa syntetisk ved disse Grundsætningers Anvendelse paa skete Ting, Erfarenhed og menneskelige Indretninger uddraget de vigtigste og praktiske Læreregler om den nøjagtigste og bedst bevisende Maade til den beskæftigede Verdens Betragtning. Skriftet er delt i fem Bøger, og dets Plan er følgende: Enhver Nations aarlige Arbejde er det, der forsyner den med alle Livets Nødvendigheder og Bekvemmeligheder, og bestaar altid, enten i det Arbejdet umiddelbart frembringer, eller i det, som derfor købes af andre Nationer. Altsaa, eftersom denne Arbejdets Produkt, eller det som købes derfor, staar i større eller mindre Forhold til Antallet af dem, som fortære den, forsyner Nationen bedre med eller slettere med alle behøvende Nødvendigheder eller Bekvemmeligheder. Men dette Forhold bestemmes hos enhver Nation af tvende forskellige Omstændigheder: Først, af den Indsigt, Behændighed og Skønsomhed, hvormed Arbejdet almindeligt forrettes; og for det andet, af Forholdet mellem dem, som bruges til frugtbringende Arbejde, og dem, som ikke bruges saaledes. Dog synes det navnlig at komme an paa den første Omstændighed. Vilde Nationer, hvor enhver, der kan arbejde, maa arbejde, lider ofte Hungers-Nød, naar enten deres Fiskeri eller Jagt slaar fejl; hos polerte Nationer derimod, hvor en stor Mængde bruges til frugtbringende Arbejde, finder Hungers-Nød sjælden eller aldrig Sted. End ikke den ringeste Arbejder dør af Hunger. Aarsagerne til denne Forbedring af det frugtbringende Arbejde, og den Orden, hvori dets Produkt naturligt uddeles til Selskabets forskellige Stænder, undersøges i den første Bog. Hvorledes end den Indsigt, Behændighed og Skønsomhed virkelig er beskaffen, hvormed Arbejdet forrettes hos en Nation, vil Overflødheden eller Manglen af dens aarlige Underholdning, medens denne Tilstand vedvarer, hænge af Forholdet mellem deres Antal, som aarligt bruges, og deres som ikke bruges, til frugtbringende Arbejde. Tallet af vigtige og frembringende Arbejdere staar altid i Forhold til den Mængde af Hoved-Kapitaler, som anvendes til at sætte dem i Arbejde, og til den særskilte Maade, hvorpaa de anvendes. Den anden Bog afhandler derfor Hoved-Kapitalens Natur, og Maaderne hvorpaa de opsamles og de forskellige Mængder af Arbejdere, som de sætter i Bevægelse, overensstemmende med de Maader, hvorpaa de anvendes. Nationer, der har gjort nogen Fremgang i at anvende Arbejdet med Indsigt, Behændighed og Skønsomhed, har fulgt meget forskellige Planer i dets almindelige Bestyrelse, og disse Planer har ikke været lige gunstige for deres Produkt. Nogle Nationers Statskunst har givet overordentlig Opmuntring til Vindskibeligheden paa Landet, andre til Vindskibeligheden i Stæderne. Næppe har nogen Nation lige og upartisk behandlet alle Slags Vindskibelighed. Siden det romerske Riges Undergang har den europæiske Stats-

kunst vist sig gunstigere mod Kunster, Manufakturere og Handlen, Stædernes Vindskibelighed, end mod Agerdyrkingen, Landets Vindskibelighed. Omstændighederne, der synes at have medført denne Statskunst, forklares i den tredje Bog. Endskønt disse forskellige Planer først er indførte af privat Fordel og særskilte Stænders Fordomme, uden nogen Hensigt til eller Forudseende af Selskabets almindelige Velfærd, har de dog givet Anledning til meget forskellige Theorier af politisk Økonomi; hvoraf nogle ophæve Vigtigheden af den Vindskibelighed, som udøves i Stæderne, andre den, der udøves paa Landet. Disse Grundsætninger har haft en betydelig Indflydelse ej alene paa lærde Mænds Meninger, men paa Fyrster og Staters offentlige Bestyrelse. I den fjerde Bog forklares disse forskellige Grundsætninger, og de betydeligste Virkninger, som de har frembragt til forskellige Tider og hos forskellige Nationer. Hvori det store Legemes, Folkets, Indkomster eller dets Natur som til forskellige Tider eller hos forskellige Nationer har forskaffet dem aarlig Ophold, bestaar, er forklaret i de fire første Bøger. Den femte og sidste Bog afhandler Fyrstens og det Almindeliges Indkomster. Her vises først, hvilke Fyrstens eller det Almindeliges Udgifter er; hvilke af disse Udgifter, der bør betales af hele Selskabet og de betydelige Fordele og Ulejligheder ved disse Maader; og for det tredje, hvilke de Grunde og Aarsager er, der har bragt næsten alle nærværende Regeringer til at pantsætte en Del af disse Indkomster eller gøre Gæld og hvilke Virkninger denne Gæld har haft paa den virkelige Velstand, Landets aarlige Produkt og Selskabets Arbejde.

De Meninger og Sætninger, der prøves og bestrides i det tilføjede Brev af Gouvernør Pownals, er: At Tilbøjelighed til Ombytning var den første Aarsag til Arbejdets Deling; at i Forklaringen over Penge er udladt det Begreb, at de har en nedlagt indvortes Værdi, som kan give Anledning til Misbrug, nemlig til at skabe en Cirkulation af Papiret; at Arbejdet er Maalestok for alle Varers ombyttelige Værdi; at Varer har en naturlig og Markeds-Værdi; at Monopoler paa Kolonihandelen er unyttig endog skadelig; at den Præmie, der gives Købmanden for Kornets Udførelse, burde gives Landmanden. Disse vigtige Materier har Herr Pownal oplyst saaledes, at man synes at have god Grund til at tvivle om en og anden Sætning hos Herr Smith. Paa den anden Side tilstaar Herr Pownal, at Skriftet er skrevet saaledes, at naar Forfatteren endnu engang affiler det, burde det indføres paa Akademierne som Læsebog.

Vidtløftigere at anføre Skriftet og Brevets Indhold vilde uden Tvivl ej medføre nogen Nytte. Skrifter, hvori Sætninger, Tanker o. s. v. er saa sammenkædede som her, bør ikke alene læses med al mulig Agtsomhed men ogsaa undersøges og prøves paa det omhyggeligste, om man vil høste Frugt af Læsningen. Fortjente den danske Oversættelse at behandles saaledes, skulde vi ikke have et Ord at lægge til, men da den uagtet Paastanden paa Flid i Forerindringen, vidner om Uagtsomhed og til Dels Ukyndighed saavel i det danske som engelske Sprog, beklager vi, at Hensigten dermed ikke er eller kan være opfyldt. Adskillige har derfor henlagt Bogen efter at have læst noget deri. Begyndelsen alene kan afskrække fra videre Læsning: »De første Forbedringer i Arbejdets frembringende Kræfter og den større Indsigt, Behændighed og Skønsomhed, hvormed det nogensteds er blevet bestyret eller anvendt synes at have været Virkninger af Arbejdets Deling«.

Men man bør og her sige til Oversætterens Undskyldning, at det ikke har været en let Sag at oversætte en Bog, der afhandler Materier, hvorom vi intet har i vort Sprog. Vi for vor Del tror, at det virkelig bør komme i Betragtning, skønt det ikke ganske kan fritage Oversætteren for Dadel. En besynderlig Brug, ganske afvigende fra det almindelige gør han af Præpositionerne i vort Sprog; desuden bruger han Ord som aldrig har den Betydning, de gives, f. Eks. nævnelig modsættes virkelig Priis; men da vi umulig her kan medføre alt, vil vi lade det fare. Dog bør vi ikke forbigaa, at de to eneste Fejl, som Forfatteren har rettet, er ikke blevet rettet af Oversætteren, skønt de forandrer Meningen: II Del Side 543, Capitals eller ubevægelig Ejendoms Overdragelse. Forfatteren erindrer, at man i Stedet for »immoveable« skal læse »moveable« og altsaa burde være oversat »bevægelig«. Side 566, i Engelland erlægges der af en Buskel (omtrent to danske Skiepper) 3 Skilling i Skat, skulde være Skilling og 4 pence. De tillagte Anmærkninger er ikke mange. I den første Del Side 417 tilføjede Anmærkning om Ildmaskinen kunde Oversætteren nok have sagt, at den findes i en Efterretning om Stenkul, som Etatsraad Martfeldt har udgivet.

Som det fremgaar af de gengivne Anmeldelser, indeholder de kun et kort Referat af de Smithske Tanker og Ideer uden nøjere Gennemgang eller Vurdering, men til Gengæld vender de sig mod Dræbye, hans Sprog og hans Oversættelse med en Kritik, der endog senere skal være kommet Adam Smith for Øre og have foruroliget ham.

Naar Bogen efter sin Fremkomst herhjemme ikke vakte synderlig Opsigt, skyldes dette sikkert flere samvirkende Omstændigheder. Forholdene herhjemme var endnu næppe modne for dens nye og for Samtiden revolutionerende Tanker, de industrielle og handelsmæssige Forhold — ja Erhvervslivet som Helhed var endnu saaledes beskaffent, at man ikke følte nogen synderlig Trang til nye Synspunkter; alt gik saa nogenlunde tilfredsstillende under Kongens »landsfaderlige« og omsorgsfulde Varetægt, saaledes at Bogen ikke her som i England kom til at virke som »et Ord i rette Tid«¹⁾. Af Betydning har det vel ogsaa været, at man her hjemme var langt mere fortrolig med tysk Aandsliv og Tankesæt²⁾ end med engelsk, ligesom ogsaa de kommende Aars Forviklinger kan have svækket Interessen for Bogen.

Uden Overdrivelse kan det formentlig siges, at et kvart Aarhundrede³⁾ skulde forløbe fra Bogens Udgivelsesaar her i Lan-

¹⁾ Nationaløkonomisk Tidsskrift 12 Bind Side 202.

²⁾ Se for Eksempel Olufsen, der væsentlig støtter sig til tyske Forfattere og A. S. Ørsted: Af mit Livs og min Tids Historie I. Side 8.

³⁾ Boye, Statens Ven, nævnes gerne som det første Værk, der helt er i Overensstemmelse med Smiths Bog.

det, inden dansk Nationaløkonomi fuldtud havde gjort Adam Smiths Tanker og Anskuelse til sine¹⁾. Saa lang Tid maatte det tage, fordi de økonomiske Forhold som Helhed i Aarene fra 1780—1800 ikke gjorde ændrede Opfattelser ønskelige eller nødvendige. Den glimrende Handelsperiode maatte først overstaaes, inden man forstod »at altfor lidet havde sine Hjælpemidler i Landets naturlige Forhold«²⁾ og en ny Kurs derfor nødvendig. Først da man var naaet saa vidt, kunde de nye Tanker finde nærende Jordbund, saa de kunde vinde Kræfter til at trænge de gamle Idealer til Side.

NATIONALØKONOMISK FORENINGS OG SOCIALØKONOMISK SAMFUNDS MINDRE PRISOPGAVER

I Henhold til en mellem Nationaløkonomisk Forening og Socialøkonomisk Samfund truffen Aftale udsættes for 1936 følgende tre mindre Prisopgaver:

1. *Byggevirksomhedens Betydning for Konjunkturforløbet i Danmark.*
2. *De nordiske Landes Landbrugspolitik under Krisen.*
3. *En Fremstilling af Efterspørgselsforholdene for Smør og Margarine paa Grundlag af nyere dansk Materiale.*

Opgaverne kan besvares af statsvidenskabelige og forsikringsvidenskabelige Studenter og Kandidater, som ikke har været Kandidater i mere end 10 Aar. For den bedste af Besværelserne af hver af de tre Opgaver ydes en Belønning paa 150 Kr. Den belønnede Besvarelse, som ikke maa fylde mere end ca. 25 Sider af Nationaløkonomisk Tidsskrifts Format, vil saa vidt muligt og mod sædvanligt Forfatterhonorar blive offentliggjort som Artikel i Nationaløkonomisk Tidsskrift.

Bedømmelseskomitéen bestaar af Tidsskriftets Redaktionsudvalg og Redaktør, til hvem Besværelserne mærket og med lukket Navnekonvolut indsendes senest 31. December 1936.

¹⁾ Smiths Bog blev oversat til Fransk 1790, Spansk 1792 og Svensk 1808.

²⁾ Rubin 1807—14 Side 95.